

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

- ◉ European research project (2014-2017) :

Patterns of Resilience during
Socioeconomic Crises among
Households in Europe (RESCuE)

8 European countries + Turquie

FIELDWORK, METHODOLOGY

- ◉ The project examines with an in-depth qualitative investigation of vulnerable households, their living conditions and socioeconomic practices across nine European countries on the background of the European crisis since 2008.
- ◉ 250 families were interviewed
- ◉ 100 experts interviews (policy makers, ONG, collectivities of entre-help on locale place)
- ◉ 500 in deep interviews were done in the 9 countries including the mentioned expert interviews.

THE FIELDWORK IN GREECE

- Our analysis brings forward the findings of fieldwork conducted in 2014/2015 (10/2014-02/2105) in two regions of Attica: Lavrio, a deindustrialized rural area, and Kipseli, an urban area with a vibrant migrant community.

SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS OF HH PARTICIPANTS

- ◉ In the urban area of Kypseli we interviewed 12 households:
- ◉ 3 singles, 4 households of 2 members (2 HH of couples, 1 HH with mother and child, 1 HH with flat mates), 1 HH with 3 members (couple and child), 1 HH with 4 members (housemates) and 3 HH with 5 members (1 HH mother+children+guest, 2 HH couple+children)
- ◉ In the rural region of Lavrio we interviewed 12 households which consist of 13 persons (7 females and 6 males) and form the following households:
- ◉ 2 singles HH, 1 HH of 2 members (couple), 2 HH of 3 members (couple+1child), 4 HH of 4 members (couple+2 enfants), 1 HH of 5 members (elderly grandparents, widowed daughter and her 2 sons), 1 HH of 6 members (couple+children), 1 HH of 8 members (couple+children+one bride+one grandchild)

RESCUE INTERNATIONAL REPORT

WP9 (1/17)

- ΑΝΘΕΚΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

- Συγγραφείς:

- Γεωργία Πετράκη,

- Νέλλη Καμπούρη

- Θεοδοσία Μαρινούδη,

ΣΧΕΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ- ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- ◉ ορισμό του κοινωνικού κράτους ως θεσμών που επιδιώκουν την ευημερία των πολιτών μέσα από συστήματα κοινωνικής προστασίας.
- ◉ η ανθεκτικότητα, επηρεάζεται από δομικούς παράγοντες και ευρύτερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής δομής όπως η τάξη, οι σχέσεις εξουσίας, το φύλο, τα συστήματα αναδιανομής
- ◉ το κράτος πρόνοιας συνιστά μια σημαντική όψη των κοινωνικών προϋποθέσεων της ανθεκτικότητας.

ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο ερευνητικό πρόγραμμα Rescue, εξετάστηκαν μελέτες περίπτωσης σε αστικές και αγροτικές περιοχές σε εννέα χώρες

Μετασχηματισμοί που υπέστησαν τα κοινωνικά κράτη των χωρών ως συνέπεια της τελευταίας κοινωνικοοικονομικής κρίσης και η επίδραση των νέων δυναμικών στην ανθεκτικότητα των νοικοκυριών.

Η βάση των στρατηγικών ανθεκτικότητας είναι σε μεγάλο βαθμό οι δημόσιες πολιτικές και οι δημόσιοι θεσμοί. Όπου δεν υπάρχουν, έστω και υπολειμματικά, η ανθεκτικότητα των νοικοκυριών γίνεται πιο δύσκολη.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΙΣ 9 ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΡΕΣΚΙΟΥ

- ◉ ΦΙΛΑΝΔΙΑ: οι συντελεσθείσες ή οι επικείμενες περικοπές στους δημόσιους κοινωνικούς προϋπολογισμούς, οικονομίες κλίμακας δημιουργούν προβλήματα στις απομακρυσμένες περιοχές (Φιλανδική Λαπωνία) Όπως περιγράφει ένας ειδήμονας σε ένα χωριό Skolt Sami, στο νοτιοανατολικό άκρο του δήμου Inari:
- ◉ *Όλες οι υπηρεσίες έχουν σταματήσει, δεν υπάρχουν μαγαζιά εδώ, ούτε ταχυδρομείο σε όλο το Inari ... δεν έμειναν καθόλου δουλειές. Όλες οι δουλειές του δημοσίου έχουν φύγει... και τίποτα δεν τις έχει αντικαταστήσει. (Tennberg, Vola & Vuojala-Magga, 2016)*

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

- ◉ Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, νόμοι Hartz του 2003-2004, μείωση της μέγιστης διάρκειας του επιδόματος ανεργίας από 32 σε 18 μήνες με το κανονικό επίδομα να μειώνεται στους 12 μήνες, φιλελευθεροποίηση των κανόνων της «άτυπης εργασίας, μεγάλες μειώσεις, σε βάθος χρόνου, στο καθαρό ποσοστό αποζημίωσης της σύνταξης από περίπου 70% σε 52%: αύξηση της «άτυπης» εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της (μη ηθελημένης) μερικής απασχόλησης, των εποχιακών ή ορισμένου χρόνου συμβάσεων, της προσωρινής εργασίας μέσω εταιρειών και της χαμηλόμισθης εργασίας. Το ποσοστό των φτωχών εργαζόμενων αυξήθηκε και έθεσε την Γερμανία μεταξύ των χωρών με την υψηλότερη αναλογία χαμηλόμισθων εντός της ΕΕ.

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

- ◉ Το βρετανικό κράτος πρόνοιας χρησιμοποιεί το στίγμα ως αντικίνητρο για την διεκδίκηση παροχών, εμφανες στο σχήμα «βιοπαλαιστές εναντίον τεμπέληδων» (strivers vs skivers’)
- ◉ Η Jane, μιλώντας για την εμπειρία της στο Κέντρο ευρέσεως εργασίας στην Κορνουάλλη, αναφέρει ότι ο εργασιακός της σύμβουλος τής *«κατέστησε σαφές ότι είχε την εξουσία να μου επιβάλει κυρώσεις αν θεωρούσε ότι δεν ήμουν αρκετά αφοσιωμένη»*. Στο Λονδίνο, η Deborah παρατήρησε ότι *«νοιώθεις πως πρέπει να αποδείξεις ότι ψάχνεις για δουλειά [...] υπάρχει ο φόβος ότι θα σου κόψουν τα επιδόματά σου»*.

ΧΩΡΕΣ ΥΠΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

- ◉ Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία (μνημονιακές πολιτικές δημοσιονομικής προσαρμογής)
Ισπανία (βίαιη λιτότητα): Κοινά προβλήματα διαφορετικής έντασης και έκτασης (ιδιαίτερα έντονα στην Ελλάδα). Συνέπειες των πολιτικών λιτότητας:
- ◉ κλείσιμο επιχειρήσεων, απώλεια μεγάλου αριθμού θέσεων εργασίας, υψηλά ποσοστά ανεργίας, υπερχρεωμένα νοικοκυριά, νοικοκυριά χωρίς εργαζόμενους, νοικοκυριά χωρίς ιατρό-φαρμακευτική ασφάλεια, υψηλά ποσοστά παιδικής φτώχια, . Ανθρωπιστική κρίση-κρίση επιβίωσης , αύξηση αστέγων.

- ◉ Στην Πολωνία, ο μετασχηματισμός του κοινωνικού κράτους ξεκίνησε με τη κατάρρευση του καθεστώτος το 1989 και εντάθηκε μετά την ένταξη της Πολωνίας στην ΕΕ (2004). Η αυξανόμενη ανεργία και φτωχοποίηση πολλών κοινωνικών ομάδων ήταν το βασικό πρόβλημα της Πολωνίας, ανεξάρτητα από την κρίση του 2008.
- ◉ Στη Τουρκία η αύξηση της ανεργίας είναι ένα αποτέλεσμα της πρόσφατης χρηματο-οικονομικής κρίσης ενώ μεγάλη δυσκολία αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά τα οποία δεν ανήκουν σε δίκτυα εθνικής, θρησκευτικής ή πολιτικής επιρροής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- Στη Φινλανδία παρά τις περικοπές, το καθολικό σύστημα προστασίας της Φινλανδίας στηρίζει την ανθεκτικότητα των νοικοκυριών και οι μεταρρυθμίσεις που έχουν λάβει χώρα δεν έχουν προς το παρόν διαφοροποιήσει σημαντικά τους μηχανισμούς προστασίας.
- Στη Γερμανία . Οι στρατηγικές ανθεκτικότητας που καταγράφηκαν δείχνουν το σημαντικό υπόβαθρο του κοινωνικού κράτους με την ευρεία έννοια (εκπαιδευτικό επίπεδο, δεξιότητες, υπηρεσίες υγείας) είτε με τη στενή έννοια της προσβασιμότητας σε δημόσιους πόρους (γη, δάσος) που επιτρέπουν την παραγωγή ενός ορισμένου εισοδήματος ανθεκτικότητας.

- Οι απόπειρες ανάπτυξης ανθεκτικότητας που καταγράφηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο δείχνουν τη μεγάλη δυσκολία των πολιτών να αποκτήσουν πρόσβαση στα δικαιώματά τους, είτε επειδή οι όροι είναι εξαιρετικά ανελαστικοί είτε επειδή ο αιτών πρέπει να καλύπτει μια σειρά προκαθορισμένων κριτηρίων.
- Στις χώρες της Νότιας Ευρώπης ο μετασχηματισμός του κράτους πρόνοιας κατήργησε ή υπονόμωσε τους μηχανισμούς ανθεκτικότητας, τους οποίους είχαν σταδιακά αναπτύξει οι χώρες αυτές μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας

- ◎ Μηχανισμοί που προσιδίαζαν και σε ένα βαθμό συνέκλιναν με τους αντίστοιχους των ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών κρατών. Η προστασία της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας, η προστασία της εργασίας, ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των συντάξεων, το Εθνικό Σύστημα Υγείας, το Εθνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα, συνιστούσαν στοιχεία στα οποία βασιζόταν η ανθεκτικότητα των νοικοκυριών.

- Οι μνημονιακές πολιτικές και οι πολιτικές αυξανόμενης λιτότητας αντέστρεψαν αυτή τη συγκλίνουσα πορεία και ενθάρρυναν την επιστροφή και την ενίσχυση των τυπικών χαρακτηριστικών του υπολειμματικού κράτους πρόνοιας: η άτυπη φροντίδα στον ιδιωτικό χώρο του νοικοκυριού, η ενίσχυση της αγοράς και του ρόλου της φιλανθρωπίας. Ωστόσο, αναπτύχθηκαν (κυρίως στην Ελλάδα) μηχανισμοί ανθεκτικότητας, οι οποίοι υπερέβαιναν το κοινωνικό κράτος ή αναζήτησαν την θέσπιση εναλλακτικών μορφών παροχής φροντίδας.

- Στη Πολωνία κυρίαρχος μηχανισμός επιβίωσης είναι η αγορά Παρόλα αυτά, οι υφιστάμενες υπολειμματικές δημόσιες δομές πρόνοιας ή δομές που χρηματοδοτούνταν από το κράτος (ΜΚΟ), μαζί με κάποια στοιχεία ενεργητικών κρατικών πολιτικών, συνεχίζουν να είναι η βάση της ανθεκτικότητας των νοικοκυριών.

- ◉ Οι υφιστάμενοι μηχανισμοί κοινωνικού κράτους στην Τουρκία προσφέρουν ανθεκτικότητα στα άτομα (κυρίως άνδρες) που έχουν επίσημη εργασία.
- ◉ Μεγάλες κοινωνικές ομάδες δεν μπορούν να επωφεληθούν με αποτέλεσμα η ανθεκτικότητά τους να βασίζεται σε άλλους μηχανισμούς εκτός του κράτους πρόνοιας και κυρίως από το «φιλανθρωπικό κράτος».
- ◉ Όμως η επιλεκτικότητα της βοήθειας των φιλανθρωπικών δομών που βασίζονται σε πελατειακές δίκτυα, που λειτουργούν στη βάση εθνικών, θρησκευτικών και πολιτικών ταυτοτήτων κάνει την ανθεκτικότητα των νοικοκυριών που δεν ανήκουν σε κοινότητες που επιλέγονται για στήριξη, αβέβαιη και δύσκολη